

Romska

TEXT & FOTO:
Staffan Eng

”Det är en mångfald av språk”

ÅR 2001 TRÄFFADE sångaren Hans Caldaras för första gången talare av kalderash, en rumänsk dialekt av romska – eller romanès – i Rumänien. Då upptäckte han att han talade precis som de.

– De trodde att jag ljög när jag sa att jag kom från Sverige, trots att det är 200 år sedan mina förfäder flydde från slaveriet i Rumänien.

Däremot kan Hans Caldaras inte göra sig förstörd med talare av den balkanska dialekten arli, som är en annan vanlig form av romska i Sverige.

– Nu vill en del personer att alla barn ska lära sig samma dialekt i modersmålsundervisningen. Det är som att säga att ”du kan väl lära dig tyska i stället för svenska?” Så stor skillnad är det mellan dialekterna, säger han.

Därför är Hans Caldaras kritisk mot försöken att skapa ett standardiserat romskt skriftspråk – något som fortfarande saknas.

– Då måste någon göra avkall på sin dialekt och det alfabet man är van vid. Alla dialekter måste få möjlighet att fortleva.

I vardagligt tal är det också vanligt att man blandar romska med det egna landets språk. I samtal med svenska kalderashtalare säger han till exempel *bilò* för ’bil’, medan tyska kalderashtalare skulle säga *auto*.

Men romska har ändå stor betydelse för den egna identiteten. Det insåg Hans Caldaras när han var tvungen att samtala på engelska med en rumänsk musiker, som aldrig hade fått lära sig sitt romska språk.

– Han sa: ”När jag ser dig prata romanès får du ett helt annat kroppsspråk, blick och tonläge. Det är den Hans jag skulle vilja lära känna!”

Hans Caldaras är sångare, författare och föreläsare.

Hans LP-skiva *Romané Djila*, från 1973, var den första i Sverige med sånger på romska.

fakta om romska

Språket har över 60 olika dialekter

Antal talare:

Romska har – beroende på hur man räknar – mellan 3 och 17 miljoner talare i framför allt Europa, men även i Syd- och Nordamerika, Australien och Sydafrika. I Sverige är romska nationellt minoritetsspråk med mellan 10 000 och 55 000 talare.

Historia:

Romska är ett indoariskt språk som är släkt med hindi och sanskrit. Sedan talargruppernas migration från norra Indien och Pakistan för ungefär 1 000 år sedan har språket formats av kontakten med omgivande språk, inte minst grekiska.

Dialekter:

Romska består av minst 60 dialekter, varav vissa är så olika att de kan betraktas som skilda språk. Dialekterna delas in i valakiska och icke-valakiska. Så kallade *sammanflätade dialekter* – till exempel resanderomska, som har talats i Sverige sedan 1500-talet – är så påverkade av majoritetsspråket att de ibland räknas som en form av det.

Uttal:

Språkljuden har likheter med, och har ofta tagit intryck av, andra europeiska språk. De valakiska dialekterna kalderash och lovari uttalas till exempel med rumänsk

respektive ungersk satsmelodi. Betoningen ligger ursprungligen på ordets sista stavelse: resanderomskans *lattjo*, ’god’, och *jycke*, ’hund’, heter på kalderash *lashó* respektive *jukhél*.

Grammatik:

Många dialekter har bevarat kasusböjning av substantiv och personböjning av verb, men ord som har lånats in efter kontakten med grekiskan böjs efter grekiskt mönster. I sammanflätade dialekter är grammatiken helt eller delvis identisk med majoritetsspråket.

Liten ordlista:

Te avés bahtaló! / *Te avés bahtalí!* / *Te avén bahtalé!* = ’Var i lycka’ i maskulinum/ femininum/plural. Motsvarar svenskans ’hej!’
tjej = ’flicka’ – svenskans mest kända lånord från romska.
vesh = ’skog’ – därav ordet ’vischan’.
phral = ’bror’ – därav engelskans *pal*, ’kompis’ – det romska ordet kommer i sin tur från sanskrits *bhrātr*.
drom = ’väg’, av grekiskans *δρόμος*, ’dromos’ – romska har många grekiska lånord.
Plaj plajetja tji maladól, *rom romesa* = ’Ett berg träffar aldrig ett berg, men en människa träffar en människa’ – vissa saker är omöjliga, men människor har alltid möjlighet att komma överens.